

**การพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนแบบเอื้ออาทร : วิธีการจัดการเรียนการสอน
กรณีศึกษาจากการอบรมระยะสั้น**

School of Nursing University of Colorado Health Science Center ประเทศสหรัฐอเมริกา

ชุติมา มาลัย* พยม. (การพยาบาลศึกษา)

หลายครั้งที่เรามักจะพบคำถามว่า เราจะสอนอย่างไรให้นักเรียนมีพฤติกรรมความเอื้ออาทร บ่อยครั้งเราอาจได้ข้อสรุปว่าเป็นเรื่องยากที่เราจะสอน เพราะมีอุปสรรคหลายประการที่เป็นปัจจัยทำให้เรารู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ยากเย็นในการสร้างพฤติกรรมความเอื้ออาทร แม้ว่าจะมีการศึกษาวิจัยเป็นจำนวนมาก เกี่ยวกับพฤติกรรมความเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาล พยาบาลผู้ปฏิบัติการ และอาจารย์พยาบาล แต่ก็พบว่า มีรายงานสรุปผลเป็นจำนวนน้อยที่ศึกษาถึงวิธีการสอน หรือกระบวนการสร้างความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นในกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ

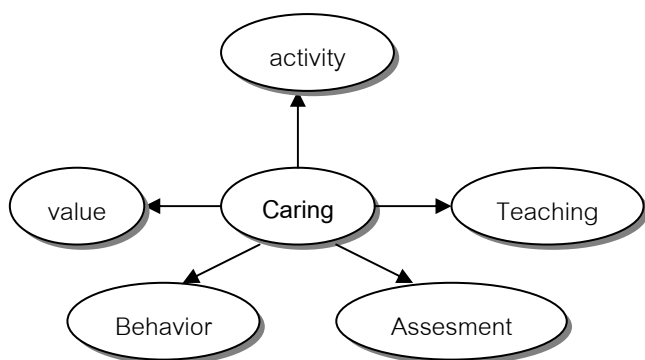
ผู้สอนจำนวนมากต้องการที่จะสนับสนุนให้นักศึกษาเกิดพฤติกรรมความเอื้ออาทร แต่บางท่านอาจมีคำถามหรือข้อสงสัยว่าจะมีวิธีการสร้าง หรือแนวทางที่จะจัดการเรียนการสอนอย่างไร จากประสบการณ์ที่ได้รับในการไปอบรมระยะสั้น เรื่องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนแบบเอื้ออาทร ณ School of Nursing University of Colorado Health Science Center ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีโอกาสได้ร่วมเรียน สังเกตการณ์ และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งจาก Dr. Jean Watson และอาจารย์ท่านอื่น ๆ รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งที่เป็นความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะก่อให้เกิด พฤติกรรมความเอื้ออาทร และ

การค้นพบถึงคุณค่าของวิธีการจัดการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นที่เรามีอยู่แล้วแต่กลับซ่อนเร้นความสำคัญ มิได้หยิบยกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน รวมทั้งการถ่ายโยงการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้สอนไปสู่ผู้เรียน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกห้องเรียน ที่ผสมผสานกันระหว่างกิจกรรมและการเรียน จากสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับรู้ก่อให้เกิดเป็นแนวคิดในการนำเสนอกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความเอื้ออาทรในนักศึกษา รวม 8 วิธี ซึ่งผู้สอนและผู้บริหาร สามารถใช้เพื่อสนับสนุนให้นักศึกษาเกิดพฤติกรรมความเอื้ออาทร กลยุทธ์ในการจัดการเรียนการสอนทั้ง 8 ข้อ เกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมระยะสั้น ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน การรวบรวมวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เราใช้กันอยู่ และการค้นหาวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการดูแลซึ่งกันและกัน ที่เรานำมาใช้ในการจัดกิจกรรมให้นักศึกษา และการรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวบรวมความรู้ความรู้อย่างต่าง ๆ และบริหารจัดการเป็นกลยุทธ์ที่จะนำเสนอต่อไป

* พยาบาลวิชาชีพ 8 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี

องค์ประกอบในการเรียนการสอนที่ สนับสนุนการเกิดพฤติกรรมการดูแล อาหาร

การจะเกิดพฤติกรรมการดูแลอาหาร
ต้องผสมผสานกัน ระหว่างองค์ประกอบหลาย
ประการ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงองค์ประกอบที่ได้
จากการสังเกตและการรับรู้ จากการเข้าร่วมใน
การอบรมและสรุปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการสร้าง
พฤติกรรมการดูแลอาหาร ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบสนับสนุนการเกิดพฤติ
กรรมการดูแลอาหาร

1. กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน (activity)

เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างการ
เรียนการสอน โดยรวบรวมได้จากกิจกรรมใน
ห้องเรียนและนอกห้องเรียนดังนี้

1. Story telling : การให้ผู้เรียนได้มี
โอกาสบอกเรื่องราวกับผู้สอน ได้แก่ การให้
ผู้เรียนได้บอกถึง วัตถุประสงค์ที่ต้องการในวันนี้
การให้เล่าเรื่อง ที่พบเกี่ยวกับการดูแลอาหาร
การให้แต่ละคนบอกถึงจุดมุ่งหมายที่จะนำเรื่อง
ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้กับใคร อย่างไร การ
บอกถึงความรู้สึกที่ได้รับจากการเข้ากลุ่ม
กิจกรรมหรือกลุ่มการเรียนการสอนในแต่ละ

ครั้ง โดยผู้สอนจะช่วยสะท้อนความคิดที่ผู้เรียน
นำเสนอ

2. Music : การใช้ดนตรีประกอบใน
การเรียนการสอน เช่น การใช้เพลงประกอบ
ในขณะที่ทำสมาธิ การใช้ดนตรีเพื่อเป็นสื่อใน
ความรู้สึกรหรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับเนื้อหา ให้
ผู้เรียนนั่งฟังไปพร้อมกันด้วยความตั้งใจ ชนิด
ของดนตรีจะเป็นลักษณะที่สร้างบรรยากาศของ
อารมณ์ที่รวมรวบความรู้สึกให้มั่นคง มีทั้งดนตรี
บรรเลงและดนตรีที่มีเสียงร้อง นอกจากนี้การให้
ผู้เรียน ได้ร้องเพลงของแต่ละประเทศที่สื่อถึง
ความเอื้ออาทร และแปลความหมายให้ทุกคน
รับรู้เพื่อร่วมในความรู้สึก และอารมณ์ของ
เสียงเพลง

3. Creative art work (Drawing /
Poetry) : การมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษา
ธรรมชาติ นอกห้องเรียน จากการใช้จินตนาการ
ของแต่ละคน ประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้อง
รวมทั้ง ประสานกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ
จากการเรียนรู้ เกิดเป็นชิ้นงานที่สร้างสรรค์ทั้ง
ในแง่ของศิลปะ และความเป็นนามธรรม โดย
ผู้สอน จะเชื่อมโยงงานแต่ละชิ้นไปสู่จุดหมาย
การเรียนรู้และผสมผสานกับความเอื้ออาทร ที่จะ
ใส่ให้ผู้เรียน โดยการสะท้อนคิดจะเป็นลักษณะ
3 ทางทั้งจากผู้เรียน เพื่อนและผู้สอน

4. Literature : การมอบหมายงาน
ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าเพิ่มเติม เตรียมความพร้อม
ก่อนการเรียนรู้ โดยผู้สอนจะช่วยเอื้ออำนวย
ตำรา สื่อประกอบการค้นคว้า การแนะนำวิธีการ
สืบค้นข้อมูลอย่างแท้จริงและแสดงความห่วงใย
ติดตามการค้นคว้าอย่างใกล้ชิด เมื่อพบว่า
นักศึกษามีปัญหาจะช่วยดำเนินการแก้ไขจนการ
ค้นคว้าประสบผลตามจุดมุ่งหมาย เช่น เมื่อ
พบว่าไม่มีตำราที่จะอ่านเพิ่มเติมผู้สอนจะอำนวย

ความสะดวกในการจัดหามาให้ที่พักโดยวิธีการที่เหมาะสม การจัดชั่วโมงเรียนเพื่อการสืบค้น เมื่อพบว่านักศึกษาไม่เข้าใจระบบการสืบค้น

5. Touch : ผู้สอนจะใช้เทคนิคการใกล้ชิดผู้เรียน โดยตลอดระยะเวลาการสอน ผู้สอนจะการใช้การสัมผัสกับผู้เรียนอย่างใกล้ชิด เช่น การโอบกอด สัมผัสมือ และเมื่อเวลาพักระหว่างเรียนจะให้การอยู่ร่วมกับผู้เรียน พูดคุยซักถามปัญหา และให้ความสำคัญกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ระยะห่างระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนมีน้อยมาก สามารถเข้าถึงผู้สอนได้โดยง่าย

6. Meditation : มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้พิจารณาไตร่ตรอง คิดถึงตนเองในเชิงบวก รวบรวมจิต โดยใช้สิ่งเร้ากระตุ้น ซึ่งมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำสมาธิ การฝึกชั่ง การเสนอสิ่งเร้าหรือแรงจูงใจเป็นอุปกรณ์ประกอบเพื่อเร้าความสนใจ และเป็นจุดรวมของสมาธิให้เป็นจุดเดียว การใช้จิตพิจารณาโดยให้เดินและพิจารณาไตร่ตรองสิ่งเร้าด้วยความสงบนิ่งตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ตลอดระยะเวลาของการสอนขึ้นกับสถานการณ์และบทเรียน รวมทั้งบรรยากาศแวดล้อมในขณะนั้น

7. Relationship : โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดสัมพันธภาพ ความไว้วางใจ ความรู้สึกปลอดภัยในการเรียนการสอน ซึ่งสามารถแสดงออกได้ทั้งการสื่อสารด้วยคำพูดหรือภาษาท่าทาง เช่นการให้แต่ละคนแนะนำตัวเองและให้เพื่อนทุกคนเรียกชื่อซ้ำทุกครั้ง การให้บอกความหมายชื่อของตนเองกับเพื่อน การให้บอกสิ่งที่ประทับใจในเพื่อนทั้งด้วยคำพูดและการสื่อด้วยภาพวาด การให้นักเรียนทุกคนได้พูดคนละหนึ่งคำหรือหนึ่งประโยคเมื่อสิ้นสุด

การเรียนการสอนทุกครั้งตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง (one word) คำที่ได้ยินจากกลุ่มเช่น Love, caring , wonderfull , Role model เป็นต้น หรือการให้ทุกคนแสดงท่าทางที่สื่อถึงความรู้สึกต่อเพื่อนหรือบุคคลอื่น โดยที่ไม่ใช้คำพูด

2. วิธีการเรียนการสอน (Teaching)

จากการไปศึกษาอบรม ผู้สอนไม่ได้นำเสนอ วิธีการเรียนการสอนเฉพาะแบบที่จะสร้างให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมเอื้ออาทร แต่จากการสังเกตพฤติกรรม และวิธีการสอนที่ได้รับรวมทั้งการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อรวบรวมหลักการสอนจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรากฏในตำราวิธีการเรียนการสอนต่าง ๆ พบว่า วิธีการเรียนการสอนที่ใช้ในขณะอบรมนั้นเป็นวิธีการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระตุ้นการคิดก่อให้เกิดผู้เรียนเกิดการคิดอย่างแยกแยะ และสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งผู้สอนได้เพิ่มเติมลักษณะเทคนิคพิเศษส่วนตัว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนตามที่ผู้สอนต้องการ โดยใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ซึ่งในช่วงนี้จะกล่าวถึงวิธีการสอน ส่วนประเด็นพฤติกรรมผู้สอนจะกล่าวถึงต่อไป

1. การสอนแบบอภิปราย (Discussion Method) เป็นการให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างทั่วถึงระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นออกมาให้มากที่สุด มีทั้งการอภิปรายกลุ่มใหญ่ซักถามทั้งชั้นเรียน และอภิปรายกลุ่มย่อย ซึ่งช่วยเร้าความสนใจ ส่งเสริมทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน ส่งเสริมสัมพันธภาพ

อันดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ทำให้สื่อได้ถึงการแสดงออกพฤติกรรมเอื้ออาทร

2. วิธีการสอนแบบแบ่งกลุ่มทำงาน

(Committee Work Method) ครอบคลุมหมายถึงทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยกันค้นคว้าปัญหาและฝึกการทำงานร่วมกันตามวิถีทางแบบประชาธิปไตย ทำให้ได้มีโอกาสฝึกลักษณะนิสัยที่ดี รู้จักยอมรับความคิดเห็นและเหตุผลผู้อื่น สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ร่วมกันวางแผนการทำงาน

3. การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม (Indirect Instruction) “ยังผู้เรียนมีวุฒิภาวะสูงขึ้น ยังต้องมีความรับผิดชอบที่จะต้องค้นหาค้นพบข้อความรู้ และสรุปข้อความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ของตนมากขึ้น” (สรรเพชญ อริยวัชรกร)⁽¹⁾ ซึ่งเทคนิคที่พบได้แก่ การเรียนแบบสร้างแผนผังความคิด (Concept Mapping) การตั้งคำถาม ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจ

4. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) โดยอาศัยหลักการเรียนรู้ 2 อย่าง คือการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และกระบวนการกลุ่ม โดยให้ประสบการณ์เดิม สร้างการเรียนรู้ใหม่ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน อาศัยสื่อทุกรูปแบบทั้งการพูดหรือการเขียนที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5. การใช้หลักการและแนวคิดทางพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการศึกษา โดยการใช้หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ ภาวะองค์รวมของร่างกายอันได้แก่ กาย จิต สังคม และวิญญาณ โดยมีมุ่งหมายให้เกิด

กระบวนการคิดโดยแยกคาย พินิจพิจารณา เกิดการเรียนรู้และฝึกฝนตนเองให้เป็นกัลยาณมิตรต่อผู้อื่น

6. การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ (Interaction Instruction) เน้นการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถามตอบ ทำให้ผู้เรียนได้จัดระบบความคิด และการพัฒนาทักษะทางสังคม ซึ่งเทคนิคการสอนที่ใช้คือ คู่คิด (Think-Pair-Share) โดยผู้สอนจะตั้งประเด็นให้คิดด้วยตนเองก่อนจากนั้นให้จับคู่กับเพื่อนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด พัดกันเล่าความคิดเห็นหรือคำตอบของตนให้คู่ฟัง จนได้ข้อสรุป แล้วให้แต่ละคู่ไปเล่าให้ผู้อื่นฟัง ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผู้อื่นอย่างใกล้ชิด รับฟังผู้อื่น ร่วมแสดงอารมณ์และความรู้สึกในขณะสนทนากับคู่ตนเอง โดยแต่ละคู่สามารถเลือกสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ต้องการ แต่ควบคุมด้วยกำหนดเวลา

7. เทคนิคการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม (Group – Process-Based instruction) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคน ให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้ฝึกทักษะความคิด มนุษยสัมพันธ์ การตระหนักในตนเอง การยอมรับคุณค่าของผู้อื่น และการตัดสินใจด้วยตนเอง ร่วมกับการทำงานเป็นทีม

3. การประเมินผล (Assessment)

วิธีการวัดและประเมินผลที่ได้พบจากผู้สอน ส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนตามวิธีการสอนต่าง ๆ แต่ผู้สอนไม่ได้กำหนดรูปแบบเฉพาะที่แสดงถึงวิธีการประเมิน ที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมความเอื้ออาทรอย่างชัดเจน แต่พบว่าผู้สอนได้

สอดคล้องไปกับพฤติกรรมที่ผู้สอนแสดงออก ซึ่งวิธีการที่ใช้ประเมินผลที่พบได้แก่

1. การประเมินตามสภาพการณ์จริง โดยการประเมินความรู้ ความคิด พฤติกรรม ซึ่งผู้สอนจะใช้วิธีการสังเกต การบันทึกพฤติกรรม หรือการพูดคุยกับผู้เรียน หรือการให้ผู้เรียนรายงานตนเอง แต่ไม่แสดงเครื่องมือการประเมินผู้เรียนหรือพฤติกรรมผู้เรียนที่เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้ได้ให้คำแนะนำถึงแบบประเมินพฤติกรรมเอื้ออาทรในตำราที่เขียนไว้

2. วิธีการประเมิน มีทั้งการประเมินผลงานรายบุคคล การประเมินตนเองและเพื่อน

4. พฤติกรรมของผู้สอน

1. ความเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง กระบวนการประสานสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งพบว่าผู้สอนได้ใช้หลักกัลยาณมิตรที่แสดงออกหลายลักษณะ ได้แก่ การวางตนเป็นที่น่าเคารพ เป็นที่พึ่งแก่ผู้เรียน มีความรู้ สามารถสื่อสารชี้แจงให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง พร้อมทั้งรับฟังคำปรึกษา และมีความตั้งใจสอน

2. ร่วมทำกิจกรรมการเรียนการสอน (An active participant) เข้าร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มผู้เรียนจริง ๆ พร้อมทั้งให้ความคิดและความเห็นเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนขณะทำกิจกรรม สะท้อนความคิดให้แก่ผู้เรียนทุกกิจกรรม

3. เป็นแม่แบบของความเอื้ออาทร ในการแลกเปลี่ยนความรู้สึกร่วมกัน การให้พลังกับผู้เรียน เพื่อสร้างพลังใจที่ดี การยอมรับในความแตกต่างของผู้เรียน ให้ความรู้สึกเป็นกันเอง ใช้ทักษะการสื่อสาร ทั้งด้วยวาจาและภาษาท่าทาง แสดงถึงความจริงใจ ให้ความสนใจกับ

พฤติกรรม การกระทำของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ใช้ทักษะการประสานสายตา รับฟังและเข้าใจผู้เรียน ยืดหยุ่น ให้ผู้เรียนมีส่วนเลือกหรือตัดสินใจในวิธีการเรียนการสอน สนับสนุนและเสริมแรง มีอารมณ์ร่าเริง ผ่อนคลาย ร่วมแสดงอารมณ์และความรู้สึกของผู้เรียนเหมาะสมกับเหตุการณ์สังเกตได้จากสีหน้าท่าทาง ความรู้สึกที่แสดงออกต่อผู้เรียน การแสดงออกทางสีหน้า สายตา โดยใช้ทั้งการยิ้ม พยักหน้ารับ สีหน้า ตั้งใจฟังขณะผู้เรียนตอบ แสดงสีหน้าประกอบได้เหมาะสมกับบทเรียน เป็นผู้ช่วยเหลือเอื้ออำนวยความสะดวก แนะนำแหล่งวิทยาการ (healper and resource) ให้คำตอบเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการเสมอ

5. การให้คุณค่า

เป็นสิ่งสำคัญที่ควรสร้างให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง คุณค่าของผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อจะได้มีกำลังใจที่จะทำสิ่งที่ดีงามตลอดไป ซึ่งแสดงออกได้โดย

1. การให้ความสำคัญกับผู้เรียน ซึ่งพบได้จากหลายการกระทำ เช่น การไปเยี่ยมเยียนเมื่อเจ็บป่วย โดยไม่คำนึงถึงระยะทางไกล การให้ความช่วยเหลือเป็นธุระประสานงานเพื่อประโยชน์ของผู้เรียน การติดตามให้ความสำคัญกับผู้เรียนทุกคนในการให้ข้อมูลข่าวสารทุกวิธีการ การดูแลช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนต้องการ

2. การให้คุณค่าทางจิตใจแก่ผู้เรียน ซึ่งแสดงออก โดยการสร้างห้องนิทรรศการที่แสดงถึงผลงานต่าง ๆ ที่สำคัญของผู้เรียน การให้ประกาศเกียรติคุณ แก่ผู้มีพฤติกรรมเอื้ออาทรตามผลการประเมินจากผู้เกี่ยวข้อง การกล่าวนามของคณะผู้อบรมจากประเทศไทย อย่างให้เกิดเกียรติต่อประชาชนที่มาร่วมแสดงความยินดี ใน

พิธีมอบปริญญาของมหาวิทยาลัย และเชิญชวนให้ประชาชนต้อนรับคณะผู้อบรมซึ่งเป็นอาจารย์พยาบาลจากประเทศไทย

3. การสร้างความตระหนักในคุณค่าบุคคลให้เกิดแก่ผู้เรียน โดยพยายามสร้างสำนึกให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของผู้อื่น ยกตัวอย่างได้ที่ได้พบได้จากพิธีมอบปริญญาของมหาวิทยาลัย โดยเมื่อเสร็จสิ้นพิธีรับปริญญา คณบดีกล่าวแสดงความยินดีแก่บัณฑิต พร้อมกล่าวแก่บัณฑิตทุกคนว่า “ความสำเร็จในครั้งนี้มิได้เกิดจากท่านเพียงผู้เดียวแต่ให้ทุกท่านหันไปด้านหลังของท่าน ท่านจะพบว่าคนที่ช่วยให้ท่านประสบผลสำเร็จในวันนี้คือใคร ขอให้ทุกคนกล่าวคำขอบคุณ พ่อ แม่ พี่น้อง สามี ภรรยา บุตร และเพื่อนที่ช่วยเป็นกำลังใจที่สำคัญ” จากนั้นบัณฑิตทุกคนจะกลับหลังหันพร้อมกล่าวคำขอบคุณแก่ผู้ที่มีคุณค่ากับตนเอง

4. การสร้างความตระหนักในคุณค่าของศิลปะทางการแพทย์ โดยผู้สอนพยายามย้ำเน้นถึงการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งได้ผสมผสานความเอื้ออาทรในแต่ละกิจกรรมไว้ให้เห็นในคุณค่าอยู่แล้ว ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจะเห็นได้ชัดเจนเป็นนักศึกษาพยาบาล ดังนั้นผู้สอนควรย้ำเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัยติดตัว และเพิ่มมาตรฐานมากยิ่งขึ้นเมื่อจบเป็นพยาบาล โดยผู้สอนได้ยกตัวอย่างศิลปะการพยาบาลที่มีคุณค่า เช่น การสัมผัส(touch) การนวดหลัง (back rub) การนวดเพื่อผ่อนคลาย (massage) เป็นต้น

โดยสรุปแล้วจะพบว่าการแสดงถึงวิธีการเรียนการสอนในรูปแบบเฉพาะที่จะสร้างพฤติกรรมเอื้ออาทรไม่ปรากฏชัดเจน แต่จะเห็นได้ว่าหลักวิธีการสอนส่วนใหญ่จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การกระตุ้นการคิด และการ

พัฒนาทักษะทางสังคม เป็นสำคัญ โดยจะผสมผสานพฤติกรรม ที่แสดงออกถึงความเอื้ออาทรที่สอดคล้องประสานกันไป ในแต่ละกิจกรรม ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดการสอนที่จะสร้างพฤติกรรมเอื้ออาทร ควรจะครอบคลุมอยู่ในทุกกระบวนการ ที่ผู้สอนจะใช้ในกระบวนการเรียนการสอน

องค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรเอื้ออาทร (Basic Caring Curriculum)

สิ่งที่จะช่วยพัฒนาให้เกิดพฤติกรรมความเอื้ออาทร ในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรมีความจำเป็น และสำคัญมาก หลักสูตรต้องมีแก่นอยู่คือการดูแลเอื้ออาทร ซึ่งจะทำให้จุดเน้นเป็นไปตามโครงสร้างของหลักสูตร ดังนั้นจากอบรมพบว่า Dr. Jean Watson ได้เสนอองค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรเอื้ออาทร (Basic Caring Curriculum) ไว้ดังนี้

1. Practice caring ต้องทำให้เกิดขึ้นทั้งในห้องเรียน ห้องปฏิบัติการและในคลินิก โดยสามารถจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพ โดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพ การสร้างสรรค์บทสนทนาในการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
2. Authentic Dialog การใช้คำพูดบทสนทนาในการสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ที่แสดงออกถึงความเอื้ออาทร ในการดำเนินชีวิตตลอดเวลาในทุกบริบท
3. Model of caring การเป็นแบบอย่างที่ดีที่แสดงถึงความเอื้ออาทร เพื่อให้บุคคลอื่นได้เรียนรู้จากแบบอย่างที่ดี
4. Confirmation or Affirmation การยืนยันและเชื่อมั่นในความเอื้ออาทรที่แสดงออก

เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลสามารถเยียวยา (Healing) และดูแลตนเอง (caring) ได้ ซึ่งถือว่าเป็นคุณธรรมขั้นสูงสุดของมนุษย์ (The highest ethical self)

กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน 8 ประการ

ในปัจจุบันได้มีการประยุกต์ทฤษฎีต่าง ๆ เข้ามาสู่การเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างหลากหลาย แต่ในที่นี้ขอนำเสนอถึงกลยุทธ์ 8 ประการ เพื่อให้ผู้สอนหรือผู้บริหารใช้ประโยชน์ในการสนับสนุนผู้เรียน ผู้สอน หรือตนเองให้เกิดพฤติกรรมความเอื้ออาทร ดังนี้

1. การใช้วิธีการสอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับบทเรียนและส่งเสริมพฤติกรรมเอื้ออาทร

ผู้สอนควรใช้เทคนิคการสอนที่ไม่ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่ายในการเรียน คิดค้นและแสวงหาแนวทางวิธีการใหม่ๆ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม โดยมีผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน เสริมแรง กระตุ้น และให้กำลังใจ มีกิจกรรมหลากหลายชวนให้เกิดความสนใจ โดยทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมใช้ภาษาที่นุ่มนวล ให้กำลังใจและเป็นไปในทางที่สร้างสรรค์ ใช้วิธีการสอนเพื่อส่งเสริมความเป็นมนุษย์ ให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เริ่มจากสัมพันธ์ภาพของผู้สอน และผู้เรียน ตลอดจนทัศนคติและพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างของความเป็นคนที่แท้จริงของผู้สอน สอนให้ผู้เรียนนับถือตนเองและบุคคลอื่น โดยผู้สอนแสดงการนับถือตนเองและบุคคลอื่นซึ่งจะมีลักษณะ 4 ประการ คือ ความเห็นอกเห็นใจ เป็นคนอบอุ่น นับถือผู้อื่น และเป็นคนจริงใจ

2. การช่วยให้นักศึกษาเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ได้รับทั้งในหลักสูตรและกิจกรรมนอก

หลักสูตร กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมเอื้ออาทรในนักศึกษา

หมายถึง การที่ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนสามารถแปลความ ดีความหรือสรุปความจากการรับรู้ เชื่อมโยงประสบการณ์หรือความรู้ใหม่กับความรู้เก่า โยงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่ตนรับรู้และอธิบายเหตุผลประกอบได้ หรือเลือกประพจน์จนกลายเป็นวัฒนธรรมหรือนิสัยที่ดีงาม หรือนำความเข้าใจมาสร้างแบบแผนพฤติกรรมของตนขึ้น ดังนั้นผู้สอนควรคำนึงถึงการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ทั้งในและนอกหลักสูตรซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ โดยควรสร้างปัจจัยภายนอกที่ช่วยทำให้สถานการณ์นั้นเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาปัจจัยภายใน คือความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ในตัวผู้เรียน จัดกิจกรรมในห้องเรียนให้คล้ายคลึงกับสภาพที่ผู้เรียนจะไปพบนอกห้องเรียนทำให้ส่งเสริมการเรียนรู้ใหม่ได้ดีขึ้น ยั่งยืน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าและการตอบสนองของผู้เรียนประกอบกัน การสอนเพื่อให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ ผู้สอนต้องสอดแทรกสภาพชีวิตจริง เน้นการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ให้เห็นความสัมพันธ์ของวิชากับกิจกรรมต่าง ๆ สอนให้เกิดความเข้าใจมากกว่าท่องจำ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์กว้างขวาง ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกปฏิบัติศึกษานอกสถานที่ โดยผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

3. การเป็นตัวแบบ (Role Model) ในการแสดงพฤติกรรมเอื้ออาทรของผู้สอน

สมรรถนะของผู้สอนต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ (อารมณ์
ใจเที่ยง)⁽²⁾ ดังนั้นผู้สอนควรใช้ศาสตร์การสอน
ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอน หลักการสอน
จิตวิทยาการเรียนรู้ และการใช้ศิลป์การสอน ที่
จะเข้าถึงจิตใจผู้เรียน เช่น ศิลปะการพูด การ
อธิบาย การจูงใจ การสนใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล
การช่วยแก้ปัญหาให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน สอน
ด้วยความกระตือรือร้น เต็มใจ มั่นใจ
บุคลิกภาพ ทำให้การแสดงออกจะสะท้อนให้
ผู้เรียนเข้าใจความรู้สึกของผู้สอนได้ดี ถ้าผู้สอน
มีความรู้สึกที่ดีทั้งต่อผู้เรียนและต่อวิชาชีพ
ผู้เรียนจะเรียนด้วยความศรัทธา ความสุข ความ
ตั้งใจและเต็มใจเช่นกัน นอกจากนี้ความเมตตา
จริงใจ อ่อนโยนควรมีต่อผู้เรียนทุกคนโดยทั่วถึง
กัน เท่าเทียมกัน ผู้สอนควรแสดงออกให้ผู้เรียน
เห็นถึงทักษะการยอมรับผู้อื่น และรับรู้
ประสบการณ์ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดการส่ง
ต่อประสบการณ์ของผู้เรียน ต่อผู้ป่วยและญาติ
ซึ่งผู้เรียนจะฝึกฝนทักษะดังกล่าว ได้แก่ ฟังด้วย
ความสนใจและเข้าใจ การแสดงความอบอุ่น
และการแสดงกานินิม โดยให้ผู้สอนเป็นต้นแบบ
นอกจากนี้ผู้สอนต้องเป็นต้นแบบที่ดีในการ
แลกเปลี่ยนความรู้สึก และการแสดงความจริงใจ
ในการแสดงอารมณ์ออกมาและให้เห็นเป็น
ธรรมชาติ เช่น เมื่อผู้เรียนเล่าเรื่อง ผู้สอนต้อง
พร้อมที่จะแสดงอารมณ์หรือความรู้สึก เช่น
เศร้า เสียใจ ยินดี เป็นต้น เพราะจะทำให้ผู้เรียนมี
ความสนใจมากขึ้นเมื่อฟังการเล่าเรื่องจากผู้ป่วย
ญาติ และผู้ร่วมงาน

4. การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้สู่การแสดง พฤติกรรมเอื้ออาทร

การจัดกิจกรรมควรให้สอดคล้องกับ
เจตนารมณ์ของหลักสูตร ซึ่งมีความมุ่งหวังให้

ผู้เรียนมีความเอื้ออาทร รักการเรียนรู้ ผู้สอนต้อง
สอนวิธีการคิด การมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยน
พฤติกรรมหรือก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ
จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสามารถและ
ความสนใจ ให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม
จัดกิจกรรมที่ทำทลายความสามารถทั้งในวิชาและ
กิจกรรมเสริมประกอบการเรียน ซึ่งจะเป็นการ
เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพส่วนตัว
ไปด้วย จัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การ
อยู่ร่วมกับผู้อื่น การยอมรับ การเข้าใจเห็นใจ
ผู้อื่น ไม่มุ่งเอาชนะ ฝึกความอดทนอดกลั้นรู้จัก
ผ่อนปรนและให้อภัย ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่
เกิดจากประสบการณ์เดิม รวมกับวิธีการเรียน
การสอน ที่ช่วยสร้างพฤติกรรมความเอื้ออาทร
โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์
ตรง เช่น กิจกรรมที่จัดให้ในวันไหว้ครู วัน
กตัญญู พิธีบายศรีสู่ขวัญ รับประทานอาหาร
เป็นศิษย์ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธ
ศาสนา ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทุกวิทยาลัยได้
ปฏิบัติอยู่แล้ว เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดสายใย
ความเอื้ออาทร จึงควรจัดกิจกรรมดังกล่าวให้แก่
ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการถ่ายโยงการ
เรียนรู้ และหล่อหลอมเป็นพฤติกรรมที่น่าไป
ปฏิบัติต่อผู้ป่วยครอบครัวและชุมชนต่อไป

5. การสร้างคุณค่าให้เกิดในผู้เรียน

ถ้าบุคคลได้มองเห็นคุณค่าในตนเอง
แล้วจะสามารถเผชิญปัญหา การงานและชีวิตได้
อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถมี
ความสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างอบอุ่น
อ่อนโยนมากกว่า สัมพันธภาพที่แข็งแกร่งว่า
(วนิดา ขาวมงคล)⁽³⁾ และการที่บุคคลได้เข้าใจ
ตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ค้นพบและภูมิใจใน
ความสามารถด้านต่าง ๆ ของตน จะทำให้มีพลัง

ความเข้มแข็งในการจัดการควบคุมชีวิตตนเอง ดังนั้น การทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก และภูมิใจ ในตนเอง จะช่วยก่อให้เกิดการปรับตัวได้ทุกที่ ทุกเวลา ผู้สอนควรสร้างให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง เห็นคุณค่าชีวิต ยอมรับจุดดีและจุดด้อยของตนเอง รู้จักเกรงใจและให้เกียรติผู้อื่น มีเหตุผล และใจกว้าง พร้อมทั้งจะดำเนินชีวิตในบทบาท ของผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ

6 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

บรรยากาศการเรียนรู้ หมายถึง ทั้ง บรรยากาศด้านวัตถุและด้านจิตใจ ด้านวัตถุ หมายถึง สภาพห้องเรียน อุปกรณ์ สิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้ออำนวยให้เกิดความสบายตาสบายใจในการเรียน ด้านจิตใจหมายถึง ผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ ที่ดีกับผู้เรียน ให้ความเป็นกันเองให้ความเมตตา ความรัก ความอบอุ่น ทำให้ผู้เรียนมีความสุข มีชีวิตชีวา ไม่ตึงเครียด บรรยากาศการเรียนรู้ควร ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและคุณค่า โดยปราศจากความกลัว และความวิตกกังวล นอกจากนี้ผู้สอนหรือสถาบันต้องสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ทุกคนมีจิตใจที่เปิดกว้างต่อกัน ผู้สอนและผู้บริหาร เป็นตัวอย่างที่ดีในการดูแลผู้อื่นตลอดจนการเอื้อ อำนวยต่อผู้เรียน และเพื่อนร่วมงาน หากขาด ต้นแบบ และความเอื้ออาทรจากผู้สอนแล้ว ผู้เรียนก็ขาดประสบการณ์ดูแลที่จะส่งต่อไปให้กับ ผู้ป่วย ซึ่งผู้สอนต้องมีความเข้าใจในปัจจัยการ ดูแล 10 ปัจจัย ตามทฤษฎีการดูแลมนุษย์ของ วัตสัน (watson's 10 carative factors) ผู้สอน ต้องมีลักษณะเป็นคนที่มีความเอื้ออาทร เอาใจ ใส่อุทิศอย่างสม่ำเสมอ มีทักษะในการ ปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน ในขณะเดียวกันก็มีทักษะ การสอนด้วย สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่

ปลอดภัย ซึ่งหมายถึงการที่จะให้ผู้เรียนแสดง ความคิดเห็นห้องเรียนที่จะช่วยให้ผู้เรียนคิดและ พูด บรรยายการต้องรู้สึกปลอดภัยเพียงพอ ที่จะ ถ่ายทอดได้ โดยไม่ต้องกลัวการตัดสินใจหรือ คำหาที่ที่จะเกิดจากผลของการแสดงความคิดเห็น

7 การให้การเสริมแรง

เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการเรียนรู้การ ให้การเสริมแรง มี 2 ลักษณะ คือการเสริมแรง ทางบวกและการเสริมแรงทางลบ แต่การมุ่งเน้น ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมความเอื้ออาทรควรเน้น การเสริมแรงทางบวกมากกว่า เพราะมุ่งให้ ผู้เรียนทราบว่าทำได้ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับ และมี ผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการเสริมแรง ทางลบ และใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น การให้ คำชมเชยด้วยวาจา การแสดงการยอมรับด้วยสี หน้าท่าทาง การให้รางวัลสิ่งของที่เหมาะสม กับสถานการณ์ การเข้าใจให้เกิดแรงกระตุ้นจาก ภายใน การให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจใน ความสำเร็จของตน แต่การเสริมแรงต้องถูกต้อง เป็นไปในทางที่เหมาะสมและเหมาะสมกับ จังหวะเวลาที่สมควร

8 การใช้หลักความใกล้ชิดและกระบวนการ กัลยาณมิตร

โดยผู้สอนแสดงความเอาใจใส่ สนใจ ให้ความใกล้ชิดผู้เรียน พยายามทำความรู้จักและ ค้นเคยกับผู้เรียนทุกคน พยายามใช้เทคนิควิธีใน การจำชื่อผู้เรียน สนใจสารทุกข์สุกดิบของ ผู้เรียนแต่ละคน และแสดงออกซึ่งความห่วงใย อย่างทันทั่วถึงที่ ใกล้ชิดสัมผัสผู้เรียนทั้งร่างกาย และจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น การจับต้องตัวผู้เรียน จะเป็นสื่อทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความใกล้ชิดสนิท สนิม คำสั่งสอนและการกระทำของผู้สอน จะ

สอดคล้องกัน นอกจากนี้ควรสร้างความไว้วางใจตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 (ทศนาแจมมณี)⁽⁴⁾ ได้แก่ การที่ผู้สอนวางตนให้เป็นที่น่าเคารพรัก เป็นที่พึ่งแก่ผู้เรียนได้ มีความรู้และฝึกหัดอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ สามารถสื่อสาร ชี้แจงให้ศิษย์เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง มีความอดทน พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา และมีความตั้งใจสอนด้วยความเมตตา ช่วยเหลือศิษย์พ้นจากทางเลื่อม

โดยสรุปการพยาบาลเป็นงานบริการต่อมนุษย์เกี่ยวข้องทั้งทางตรงทางอ้อมกับคน โดยทั่วไป การบริการต่อมนุษย์จำเป็นที่พยาบาลจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ป่วย การส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีสภาวะทางกายและจิตที่สมบูรณ์ การดูแล จึงควรเป็นสิ่งสำคัญที่อยู่ในมิติการปฏิบัติการพยาบาล พยาบาลควรมีคุณสมบัติพิเศษของความเป็นคนโดยแท้จริง กระบวนการศึกษาพยาบาล จึงต้องมุ่งเน้นให้นักศึกษาเป็นพยาบาลที่สามารถดูแลทั้งผู้มีสุขภาพดีและผู้เจ็บป่วย ซึ่งสิ่งจำเป็นประการหนึ่งคือการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร⁽⁵⁾ โดยอาศัยองค์ประกอบในการเรียนการสอนที่สนับสนุนการเกิดพฤติกรรมการดูแลเอื้ออาทร รวมทั้งการบริหารจัดการหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวคิดการดูแล ตามองค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรเอื้ออาทร (Basic Caring Curriculum) ดังกล่าวข้างต้น เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วย ครอบครัวและชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. สรรเพชญ อีสริยวัชรกร. เอกสารคำสอนรายวิชาหลักการสอน หน่วยที่ 1 –15 หลักสูตร สถาบันราชภัฏ. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. (อัดสำเนา). 2546.
2. อภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. 2546.
3. วนิตา ขาวมงคล เอกแสงศรี. หลักการสอนและการพัฒนาทักษะชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546.
4. ทศนา แจมมณี. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.
5. ครุณี รุจกรกานต์. การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล. พิมพ์ครั้งที่ 1. ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ออฟเซต. 2541.